

Suljettu saari

TEKSTI Katarina Boijer KUVAT Juha Boijer

Tallinnan edustalla sijaitseva Naissaari oli neuvostovallan aikana salainen sotilaskohde. Nyt se vetää suomalaisia historiasta kiinnostuneita turisteja.

Naissaaren strateginen sijainti on tehnyt siitä halutun tukikohdan niin keisarilliselle Venäjälle kuin Neuvostoliitolle. Eriytyisen tunnetuksi saari tuli rannikkopattereistaan sekä merimiinoista. Nykyään saari on luonnonsuojelualue, ja se houkuttelee matkailijoita, jotka haluavat nähdä, kuinka luonto ottaa takaisin entisen huippusalaisen ja suljetun tukikohdan.

Saari sijaitsee Suomenlahden kapeimmalla kohdalla, 12 kilometriä Tallinnasta pohjoiseen. Historioitsija **Adam Brenniläinen** kuvaili jo 1000-luvulla paikkaa nimellä Terra Feminarum – naisten maa. Sen asukkaiden kerrottiin kasvattavan tyttölapset satureiksi ja myyvän

poikansa orjiksi. Legenda on toki liioiteltu, mutta nimi jäi elämään.

Sotilaallista yhteistyötä

Venäjän keisarikunta alkoi rakentaa saarelle linnoituksia ennen ensimmäistä maailmansotaa osana Pietari Suuren merilinnoitusta. Samalla rakennettiin kapearaiteinen rautatie, jonka pituus oli 40 kilometriä. Osa tästä radasta on edelleen käytössä matkailijoille.

Viron itsenäistyttyä vuonna 1918 maa kävi vapaussotaa sekä Neuvosto-Venäjän bolševikkeja että saksalaisia joukkoja vastaan vuoteen 1920 asti, jolloin solmittiin Tarton rauhansopimus.

Tämän jälkeen Naissaari toimi itsenäistyneiden virolaisten ja suomalaisten välisenä tukikohtana, jossa harjoiteltiin Suo-

menlahden sulkemista. Tarkoituksena oli tarvittaessa eristää Neuvostoliiton laivasto Suomenlahden itäosaan rannikkotykistöillä, panssarilaivoilla, merimiinoilla ja sukellusveneillä.

Vuonna 1939 kaikki päättyi. Viro luovutti aluksi tukikohtia Neuvostoliitolle ja joutui lopulta kokonaan miehitettyksi. Näin menetettiin myös Naissaari. Jatkosodan aikana 1941-1944 saarelle tulivat saksalaiset, mutta pian puna-armeija oli taas saaren herrana.

Salainen miinatehdas

Neuvostoliitto perusti saarelle merimiina-tehtaan ja -varaston. Miinoja valmistettiin useita satoja päivässä. Saaresta tehtiin tiukasti varjeltu suljettu vyöhyke, jonne siivillä ei ollut asiaa. Myös kaikki saaren asukkaat karkotettiin.

Kun Neuvostoliitto alkoi natista liittokisissaan, sotilaat valmistautuivat vetäytymään saarelta.

Merimiinojen purku alkoi vuonna 1988 ja kesti vuoteen 1994 asti. Miinojen poiskuljettaminen ei ollut turvallista, joten ne hävitettiin paikan päällä. Niiden sisällä oleva TNT sytytettiin palamaan. Yhdessä päivässä pystyttiin polttamaan tyhjäksi 50 miinaa.

Suurin osa miinankuorista vietiin mantereelle romumetallikäyttöön, mutta tuhansia ruostuneita kuoria makoilee pitkin metsiä ja rantoja edelleen. Myös tykkipatterit ja rujan kauniit junavännut muistuttavat nekin saaren menneisyydestä Itämeren lulkona.

Saarella oli myös vankileiri. Teloitetujen poliittisten vankien muistomerkki löytyy metsiköstä.

Pikkuruinen sotamuseo

Sotamuseossa voi käydä piipahtamassa aikamatkalla menneisyyteen. Museo sijaitsee entisessä neuvostoupseerin kodissa, joka löytyy Männikun kylästä.

Merimiinojen kuoret ja vanha sotilaskuorma-auto muistuttavat menneestä.

Lattiat ovat hauskan vinot, ja esillä on niin arkista neuvostotavaraa kuin propagandajulkaisujakin. Esineistöä on univormuista tikkuaskeihin, astioista kirjoihin ja varusteista kranaatinsirpaleisiin. Pihakin on pippuroitu ruostuvilla sotamuistoilla.

Museo on pieni, mutta kiinnostava, joten se kannattaa käydä katsastamassa. Ilahduttavaa on humoristinen ote. Hiukan kulahtaneen näköiset mallinuket tuovat höpsähtänyttä tunnelmaa, ja yksi herra istuu jopa vessassa revitty sanomalehti käsissään. Museo on auki kesäisin, ja sinne täytyy tehdä etukäteisvaraus.

Kierros sotilaskuorma-autolla

Naissaari ei kuitenkaan ole pelkkä sotahistorian museo. Se on 19 neliökilometrin kokoinen luonnonpuisto, jossa vehreät metsät ja hiekkarannat kohtaavat.

Eläimiäkin on runsaasti. Eläintarhasta on tuotu metsäkauriita, villisiat ovat uineet paikalle, ja metsissä kipittää kettuja,

näätiä ja jäniksiä. Merikotka pesii saarella, samaten kuin iso joukko saaristolintuja.

Saarella voi liikkua vapaasti, mutta virallisia patikointireittejä on kolme. Luontoreitti on 11 kilometriä pitkä, ja siinä näkee puutarhoja, saaren korkeimman huipun sekä miinavaraston.

Eteläinen reitti on saman mittainen ja kulkee suurimmalta osin pääteillä.

Pohjoispolku on seitsemän kilometriä, ja se tunnetaan sotilaallisena reittinä, joka kulkee pohjoiskärkeen asti. Reitillä on tunnetuimmat sotilaskohteet sekä majakka.

Kävellä voi hiekkadyyneillä tai pääteillä. Avuksi voi ottaa vuokrattavan polkupyörän, mutta näppärin etenemisväline on sotilaskuorma-auto, jonka kyytiin mahtuu 10 henkeä. Opastetut retket jytistävät kaikilla tärkeimmillä nähtävyyksillä.

Jos päivämatka tuntuu liian lyhyeltä, myös yöpyminen onnistuu. Majatalo on iso, ja siellä on myös ravintola sekä sauna. ■

Pikkuruisessa museossa on humoristinen ote saaren sotilashistoriaan.

Vanhoja ammusten kuoria on museon pihan lisäksi pitkin saarta.

LAIVALLA SYKSYYN ASTI

» **Naissaaren** pääsee toukokuusta syyskuuhun eri laivalinjoilla.

» **Suurin** alus on Sunlinesin Strande (300 matkustajaa). Laiva lähtee Linnahallin satamasta. Matka-aika tunti, lippu 22 euroa.

» **Piritan** venekerhoa vastapäätä lähtee vene, samoin merimuseo Lennusadamilta.

» **Naissaarella** on vierasvenesatama. Satamassa on kahvila.

» **Aikataulut**, hintatiedot, sekä kaikki matkaan liittyvät linkit löytyvät Visit Tallinn-sivustolta, jossa esitellään myös muut lähisaaret Prangli ja Aegna.

» **Eri** polut, kohteet, kuorma-autoretket, muutaman kilometrin juna-ajelun varaus sekä majoituspalvelut löytyvät osoitteista naissaar.ee ja visitestonia.com. Sotamuseon ja vierailukeskuksen tiedot naissaarekeskus.ee.